

BAIGIAMOSIOS PASTABOS

Apibendrinant tai, kas buvo svarstyta ir konstatuota šiame darbe, čia bus glaustai išdėstyta bendroji Perkūno koncepcija, o tiksliau, kokia yra šio vaizdinio pagrindinė idėja, kuo siūlomoji lietuvių griaustinio dievo samprata skiriasi nuo anksčiau pateiktų kitų tyrinėtojų šio dievo vertinimų.

Ankstesniuose dievo Perkūno tyrinėjimuose dažniausiai dėmesys būdavo kreipiamas į išorinius šio mitinio personažo bruožus, į aplinkybes, atributus, su juo susijusius. Tačiau nebandyta suvokti gilesnės griaustinio dievo prasmės. Charakterizuojant Perkūną, paprastai būdavo kuriamas ekspansyvaus, kovingo dievo paveikslas. Iš tiesų – tai būdingi šio dievo bruožai. Vis dėlto jie pilnai neatspindi Perkūno kaip dievo idėjos, neparodo tikrųjų jo vykdomų akcijų motyvų.

Perkūno vaizdinys gana komplikotas, patyręs tam tikrą raidą. Tiesa, duomenų apie šį dievą išliko palyginti nemažai. Jų visumoje ir bandyta išvelgti tam tikrą religinių reiškinių klodą. Jį pastebėti ir komentuoti nėra lengva. Tačiau gretinant, siejant motyvus, apibūdinančius Perkūną, galima suvokti jų vidinę logiką.

Viena pagrindinių, su religine Perkūno vaizdinio plotme susijusi šio dievo funkcija yra žemės – visos žmogų supusios aplinkos pašventinimas. Geriausiai tai atsiskleidžia pirmosios pavasarinės perkūnijos metu, kai iš žemės paviršiaus, vandens telkinių būdavo pašalinami ten besislapstantys velniai. Žemė, sukrėsta galingo griausmo, supurtyta, sujudinta – tapdavo žmogui nepavojinga ir įgydavo ypatingo gyvybingumo. Perkūno kova su velniu, besireiškianti ne tik pavasarinės perkūnijos metu, bet ir kitais atvejais, kaip rodo įvairūs sakmių siužetai, apskritai gali būti interpretuojama kaip susijusi su pasaulį apvalančia, išvaduojančia nuo chaotinių jėgų, o taip pat ir karine Perkūno veikla. Juk Perkūnas, dangiškosios sferos atstovas,

tvarkos žemėje palaikytojas, supriešinamas su chtoninės mitinio pasaulio srities reprezentantu velniu, kuris į žmonių gyvenimą, jų aplinką įneša chaotiškumo, destrukcijos pradą. Nuolatinė pasaulyje vykstanti harmonizuojančių galių kova su chaotinėmis yra pastovus žmogaus būties fonas ir jo paties viena esminių problemų. Dėl to ji tampa ir aktualia religine problema. O šią religinę ir ontologinę problemą tam tikrais simboliais išreiškia mitas, kuris buvo itin svarbus ir kai kurių tyrinėtojų netgi laikomas pagrindiniu indoeuropiečių mitu.

Iškeliant ir pabrėžiant sakralizuojančią Perkūno funkciją, nereikėtų nuvertinti kitų jo veiklos sričių. Atmosferos reiškinių valdymas yra viena pirminių jo funkcijų, kuri glaudžiai susijusi su šio dievo prigimtimi. Griaustinis, žaibas, lietus buvę Perkūno valioje. Ši griaustinio dievo funkcija gerai išsilaikė: atspindima tiek seniausių, tiek vėlyvesnių rašytinių bei tautosakos šaltinių. Reikšmingos Perkūno funkcijos yra ir vaisingumo skatinimas, gyvybingumo suteikimas žemei ir žmonėms, taip pat teisingumo, tvarkos palaikymas. Visos išvardytos funkcijos apibūdina Perkūno vykdomas akcijas danguje ir žemėje, atskleidžia šio dievo pobūdį. Religinę sąmonę turinčio žmogaus minėtos Perkūno funkcijos dar buvo papildytos universalesne idėja – amžinos pasaulyje vykstančios kovos tarp kosminių ir chaotinių pradų idėja.

Perkūnas kaip indoeuropiečių kilmės dievas turėtų sudominti kitų tautų mitologijos tyrinėtojus. Jau ir šiame darbe buvo pastebėtos bei išryškintos kai kurios Perkūno analogijos su mums artimų tradicijų griaustinio dievu. Nuodugniau tiriant šį dar indoeuropiečių protautę siekiantį mitinį personažą ir iš viso rekonstruojant tam tikrą indoeuropiečių mitologijos modelį, tokie lyginimai būtų išties reikšmingi. Jie padėtų atskleisti vieno svarbiausio indoeuropiečių dievo ir su juo susijusio mito pobūdį bei vaidmenį. Aiškinantis tai ypač aktuali problema būtų Aukščiausiojo – Dangaus Dievo ir griaustinio dievo santykių problema. Gal kitų tradicijų tyrinėjimai padėtų aiškiau atsakyti į čia iškeltą klausimą, ar šių dviejų aukščiausios hierarchijos dievų kilmė nesisiejo. Kita rūpima problema – ar įvairių tradicijų griaustinio dievas atliko tas pačias funkcijas. Gal viena ar kita aptariamoms mitinės būtybės funkcija interpretuotina kitaip, negu siūloma šiame darbe. Tad problemų ratas neužsiveria, priešingai, tų problemų kyla vis daugiau, ypač turint galvoje platesnį – tarptautį senųjų mitų tyrinėjimo kontekstą.

Iš savo lietuvių mitologijos tyrinėjimų patirties išryškėjo, kad prasmingas tiek atskiro tautosakos žanro kaip tam tikro komplekso mitinių elementų, tarpusavyje susijusių ir sudarančių sistemą, studijos,

ties vieną mitinės būtybės, vieno vaizdinio analizė, atliekama remiantis įvairių žanrų kūriniais. Įdomu, kad skirtingų mitologijos objektų tyrinėjimuose, grindžiamuose skirtingo pobūdžio medžiaga, atsiveria tam tikri panašumai, tam tikros sąsajos. Mitologemų ryšys su kosmogonija, su šventu laiku ir erdve atsiskleidė ne tik šiame darbe, bet ir anksčiau autorės atliktame kalendorinių dainų tyrinėjime (82). Matyt, kadaise egzistavo tam tikri universalūs archajinę pasaulėžiūrą bei mąstymą charakterizuojantys parametrai, kurių relikтус iki šiol vis dar aptinkame tautosakoje, etnografijoje, liaudies mene ir kitoje mūsų senąją tradiciją atspindinčioje kūryboje.